

בגדר "מצוות עשה", הרי הוא צריך לברכה. ומה אם כן על הברכה שלפני היציאה במחולות? אצל ר' נחמן מברסלב לא היתה קיימת שאלה כזו כלל וכלל. הוא ראה את עניין היציאה בריקודים כמצווה, כפי שראינו לעיל, והוא קם ועשה. ובין יתר תפילותיו אמר גם את תפילת "יהי רצון", שיש לאומרה לפני היציאה במחול, וזו לשונה: "יהי רצון שתרחם עלי ותזכני להיות שמח תמיד, עד שאזכה להרים את רגלי בשמחה ועל ידי ריקודין בהתלהבות שבקדושה, אזכה ברחמך להמתיק ולבטל כל הדיינין". וזה קטע קטן ממנה.

מסופר על ר' צבי הירש מרימנוב, שעמד לרקוד לפני נרות החנוכה, למרות שהיה בימי אבלו על מות בנו. כאשר שאלוהו חסידיו, "ולרקוד זה מה זה עושה?", השיב האדמו"ר כי הוא רואה בריקוד עבודה לפני השם יתברך, והרי הוא מחויב לעבוד את קונו גם בימי אבלו. ר' ישראל בעל שם טוב

הגדיר את ריקודי היהודים בצורה הבאה: "ריקודי היהודי לפני קונו הם תפילות", או כמאמרו על ריקודי היהודים בשמחת תורה: "תפילות היהודים נאספים בשמים מהסוליות הקרועות שקורעים היהודים בשעת ריקודם ומהם נעשים כתרים לריבונו של עולם".

וסיפור נוסף על החיוב של עבודת הדי' בשמחה וריקודים. מסופר על ר' פנחס מרופשיץ' שבשמחת-תורה עמד בחלון והסתכל בריקודי חסידיו שבחצר. פתאום, בהינף יד, הורה לחסידיו להפסיק מריקודם ושיקע עצמו במחשבות. הבינו החסידים שקרה משהו רציני. לפתע פנה אליהם הרבי ואמר: "יומה בכך? ואם מת שר צבא אחד האם תיפסק המלחמה? המשיכו במחול". לאחר מכן נודע לחסידיו, שבאותה שעה נפטר אחד מרבני הדור. הסיפור הבא מיוחד שוב לבעש"ט: פעם

בליל שמחת-תורה רקד עם עדתו, לקח ספר תורה בזרועותיו ורקד עמו. אחר כך הניח את ספר התורה ורקד בלעדיו. אותו רגע אמר אחד מחסידיו, שהיה בקי בתנועותיו של רבו, לחבריו: "עתה הניח רבנו את התורה הגופנית ולקח אליו את התורה הרוחנית".

הערות:

- ראה בנדון: צ. פרידהבר, "הדראמטיזציה שבמחולות החסידים", מחול בישראל 1983, עמ' 6-8; "ריקודי החסידים בהילולת ר' שמעון בר יוחאי בל"ג בעומר במירון", מחול בישראל 1986, עמ' 5-7.
- מ. אונגער, "ביי די חסידים איז טאנץ א תפילה", דער טאג-מארגען זשורנאל, 12.8.1962.
- יו"ט לוינסקי, "ריקוד, מעשייה וזמר בתורת החסידות", מחניים, כ"ו, תש"ד, עמ' 98-103.

מפנקסו

של מבקר

מאת ג'ורא מנור

שגרת באלט

תחרות הבאלט של שם מיה ארבטובה התקיימה השנה בפעם השישית (מרכז סוזן דלל, 13 במאי 195) והיתה כבר למסורת הזקוקה, לדעתי, לריענון. מכל מקום, מופע הסיום של התחרות הצטמצם לקטעי סולו שגרתיים ביותר של חמש נערות, שאף אחת מהן לא ממש בלטה בכשרונה. היחידה שהפיחה מעט רוח חיים בביצוע שלה היתה ואלרי קמינר, ובצדק החליטו השופטים להעניק לה את פרס הראשון.

שליפת רגעי סולו מתוך באלטים ידועים כל כך הוא, כשלעצמו, מעשה אנטי אמנותי, וכשהצדדים הבודדים מבוצעים שלא בהקשר היצירה כולה, וללא פרטנר, לא ניתן כלל לעמוד על כשרון הביצוע של הצעירים.

חלוקת פרס לכל אחת מחמש המתחרות, בסיבוב המסיים, נטל כל שמץ של מתח

מהאירוע וביטל את התחרותיות שלו. על מנהלי התחרות לתת את דעתם על כך ולשקול אפשרות לשנות את מתכונתה - לא לקיים אותה כל שנה אלא רק כל שנתיים שלוש, ולדרוש מהמתחרים להופיע עם קטעים שלמים או בריקודים שחוברו במיוחד לתחרות. העדר פרטנרים - השנה לא הופיע גבר או נער אחד בשלב המסיים של התחרות - פגם גם הוא בהתכנסות שנועדה לעודד את תחום הבאלט הקלאסי בארץ.

"זאפה" של מרגלית

(סוזן דלל, 16 במאי 195) פרפורי גסיסה מתמשכים או חבלי לידה של משהו חדש וצעיר? שאלה זו העסיקה את אנשי המחול בארץ מאז נבחרה מרגלית עובד, הכוכב הישן והטוב של "ענבל", למנהלת אמנותית של המוסד הוותיק, שאיבד את ראשו, את שרה לוי-טנאי, ואת ליחו לפני שנים אחדות.

המופע החדש שעיצבה מרגלית עובד אינו המשך של מה שהיה. במשך שנות שהותה הארוכות בארה"ב היא התפתחה ככוריאוגרפית, אבל עדיין יכולתה האישית כזמרת, שחקנית ויוצרת מונולוגים-בתנועה מרשימה יותר. "אמהות ישראל" שלה, למשל, נפלא. אילנה כהן, מוותיקות הלהקה שכוחה עדיין במוותניה, ביצעה בבכורה החגיגית את אחד הקטעים הללו, על גבי עץ ענקי (בעיצוב דוד שריר, ששב לענבל גם הוא), והיתה מעין חוט מקשר עם העבר.

בנה של מרגלית, ברק מרשל, הוסיף למופע משהו אישי ("הדודה לאה"), שכבר בוצע במסגרת "גוונים במחול" ואף זכה לציונים לשבח. הדואט שרקדו אמנון דמתי ורונית זלטין, בוצע כהלכה - שניהם מבצעים מעולים - אבל לא היה שייך לסגנון הערב. "בלדה", אישית מאוד, של מרגלית, היתה מרגשת.

"בלטה בהעדרה", כפי שנוהגים לכתוב כתבי הרכילות, שרה לוי-טנאי, גם אישית, משום ששוב נעלבה ממהו, וגם כיוצרת. ללא החייאת יצירות שלה לא תהיה הצדקה לתחיית "ענבל". מכל מקום, המופע הוכיח שבכוחה של מרגלית עובד לנהל להקה שתצדיק את תקציביה, ושגם בצורתה החדשה והבלתי מגובשת עדיין לענבל יש זכות קיום.

הסכנה שבהצלחה

אין צורך לומר שוב שאוהד נהרין הוא כוריאוגרף גדול, שלהקתו, "בת-שבע", מצוינת ושרקדניה מסורים למחול ללא סייג. ההצלחה של המופעים הגדולים שלהם, "אנאפאזה" ו"פתיחה", בפסטיבל ישראל הקודם היתה חסרת תקדים, ולהיטים כאלה מעלים את רף הציפיות. אלא שאפילו לגדול שביוצרים לא משחק המזל כל העת. את החזרות למופע פתיחת הפסטיבל החדש הסתיר נהרין מעיני הציבור כאילו היו סוד צבאי, וציפיות מופרזות מזמינות תסכול.

המופע החדש "ז/נה" (או, בגרסה הרשמית, "Z/NA"), שהתקיים בתיאטרון שרובר ב-20 במאי 195, היה לדעתי עשיר ומרתק ברובו - זה היה נהרין מאורגן יותר, מבחינת עיצוב התנועה וממוקד היטב, אבל ארוך יתר על המידה לדעתי. תוקפנות אנושית, במישור אישי ולאומי ובצורותיה הייחודיות לארץ, היא נושא המופע והיו בו הפתעות לרוב. למשל, הבנים הישובים בגבס לצופים, שנדמה כאילו הם מאוננים, עד שמסתבר שהם פשוט מצחצחים את כל זינם, וכשאחד מהם מסתובב ויורה באוויר, נופלת ממעל פרה מפוחלצת. לרגע תיאטרוני זה התלוו פרשנויות פוליטיות אקטואליות רבות, אבל לא זה העיקר. ההישג הצורני אינו נופל מהעניין הציבורי שהמחול הפרובוקטיבי הזה מעורר, וטוב שהציבור ישים לב לאמנות המחול.

גודונוב - הסוף

בשבת, 20 במאי 1995, נפטר בארה"ב הרקדן הרוסי אלכסנדר גודונוב, אחרון ה"עריקים" של הבאלט הסובייטי. מעולם לא קיבלתי שמי שבחר לא לחיות בברית-המועצות הוא "בוגד" או "עריק", ועדיין אינני מבין מדוע באמריקה ובאירופה אימצו את המינוח הקומוניסטי השקרי הזה, כאילו שלעזוב את מולדתך הוא מעשה פשע. מכל מקום, גודונוב התגלה כרקדן טוב, אבל לא ככוכב-על כמו נוריוב או בארישניקוב.

לא ממש אותו הדבר

ברצון לפרנס את עצמה, שהביא את להקת המחול הקיבוצית לייסד להקה צעירה של רקדנים מתל אביב (ובראשה משה גולדברג) כדי לספק את הדרישה למופעים לילדים, ששכרם בצידם, אין שום דבר פסול.

סופסוף יצא לי לראות את מופעי "הלהקה הצעירה", בסוזן דלל ב-27 במאי, והריקודים הישנים של רמי באר, "קרנבל החיות", "פטר והזאב" ו"המדריך לתזמורת", שכולם נשענים היטב על מוסיקה טובה ותלבושות ומסכות נפלאות של יהודית גרינשפאן, בהחלט משעשעים ובו בזמן מלמדים את הצופים הצעירים ליהנות מאמנות אמיתית על בימת מחול. אבל לחבורה זו של רקדנים בראשית הדרך אין מבצעים מבריקים, הכל "בסדר" ותו לא. את העכבר המחפש לעצמו גורל טוב יותר ואת המנצח המטורף של התזמורת, שני תפקידים ראשיים, רק ודיקלם רם יעקובי ללא הברק של המבצעים המקוריים. הרעיון טוב, אבל ללא רקדנים מרתקים יותר זה רק העתק קלוש למדי של המקור.

סיר הסירים אשר לעידו

עידו תדמור שב לבימה בתנופה גדולה, והפעם גם כיוצר. הוא אסף סביבו שבעה רקדנים המבצעים במסירות נפש את הדואטים המצוינים שלו. למשל, את הדואט שיצר עבור עצמו וריצ'רד אורבך, ואת הרגעים הנוגעים ללב כמו זה שבו פאביו ברד מאכיל בובת בארבי זעירה ברוך אמהי. תדמור הוא מסוג הרקדנים האמיצים שאינם חוששים לסכן את עצמותיהם. נחרצות זו, המשולבת אצלו גם ברוך, עושה אותו לרקדן מעולה, אבל העיקר במופע זה הוא אוסף ענקי של סירים - גדולים, בינוניים וקטנים, מבריקים ומצלצלים, הממלאים את הבימה. סיר הוא קודם כל כלי קיבול, אבל אין לי מושג מה הסירים של תדמור אמורים להכיל. מופע עם הרבה דמיון, ביצוע חזק, רגעים מרתקים ושאלה גדולה באשר למשמעויות.

עידו תדמור ורקדניו מתכוונים להמשיך לעבוד כקבוצה. זו בהחלט כוונה טובה, אך האם יעמוד להם כוחם, והאם יזכו בתקציבים ובתמיכה שתאפשר את ביצוע התוכנית?

הבחורים של ברטה

"הבאלט הישראלי" הופיעה בבכורה בהכל אמנויות הבימה בתל אביב ב-28 במאי. התוכנית נפתחה במה שכבר הפך למסורת של הלהקה הישראלית - במחול הקסום של באלאנשין "סרנדה". נינה גרשמן הצטיינה ביצירת מופת זו אך הפרטנר שלה, פטר שאבלי (אם איני טועה בזיהוי), נראה עצי למדי ומוצק מדי.

בעבר היה המרכיב הגברי בלהקה הישראלית חלש, אך עתה נוספו כמה וכמה רקדנים לצוות והם מאפשרים ללהקה לבצע את השעשוע הקליל מאת הכוריאוגרף הדרום אמריקאי וינצינסה נבראדה, "פרקאשן לשישה גברים" (למה "פרקאשן" ולא כלי-הקשה?). אלה בעיקר קטעי סולו מבריקים ווירטואוזיים. בלט בהופעתו אלידר מוקמטשן, אמן צעיר ובעל תנועה נהדרת היודע לקפוץ ולהשתובב כפי שצריך. ערב מהנה.

פסטיבל ישראל - מה היה לנו?

בתחום המחול לא היתה השנה לפסטיבל ישראל בשורה של ממש. מלבד הפתיחה (ראה לעיל) לא היה למה לצפות בשקיקה ולא ממה להתרגש. גאלוטה הצרפתי הביא את "אוליסס", יצירה נאה משנת 1981 שהיתה לדעתי הרבה יותר מהנה מעבודה חדשה שלו, חסרת כיוון ומבנה, שראיתי לא מכבר בהולנד. "אוליסס" הוא מחול לשמו, מהלך של יום בתנועה. קשה לי להבין מדוע כמה מעמיתי השתעממו שם. אולי הם לא כל כך אוהבים מחול.

את עבודתה של נטע פולברמאכר על "ילדותה העשוקה בבית הילדים הקיבוצי", "חמש מיטות/ילדי החלום" לא ראיתי, כי מה שראיתי בפרסומת - שירת האיטרנציונל וילדים בנעלי צבא כבדות, הספיק לי כדי להתעצבן. כנראה שילדותה בלהבות הבשן היתה כה קשה לה שנטע פולברמאכר חיה כבר שנים בניו יורק. אני בהחלט תומך בהזמנתם ארצה של יוצרים ישראלים טובים החיים בחו"ל, אבל למי נחוץ יוצר בינוני הסובל מפחדי לילה?

דני עזרלו הביא איתו קרקס שלם, כולל רקדן אינדיאני אמיתי הרוקד עם 40 חישובים בצורה מדהימה, טרו סארינן (וחבל שלא ניתן לו יותר זמן להראות את כוחו), ואת שותפיו של דני האיום בלהקות "מומיקס" ו-"ISO". זה היה ערב מהנה

מאוד, שכולו כמעט שיחזור של חומרים מוכרים וחביבים.

סיימה את מופעי המחול של הפסטיבל טרישה בראון, יוצרת מהקלאסיקה המודרני מלפני עשרים שנה.

יש מחול חדיש בירושלים

תיאטרון "הבמה" הירושלמי, בניהולה של רחל בילסקי-כהן, מנסה ליצור מסגרת עבור יוצרים ירושלמים בלתי-ממסדיים. השנה, בחסות פסטיבל ישראל, הופיעו שם גל אלסטר (המוכר לקוראי הרבעון למחול ככתב), בשתי עבודות שכתב לעצמו ולאחיו שלומי, המנגן בטרומבון. אחת, "זחיל" (כך!) עוסקת באדם שקשה לו להתעורר בבוקר, והיא אישית ומשעשעת. השנייה היא מחול של סמוראי יפני, ובעצם היא תרגיל בסגנון.

רותי ויינשטוק ביצעה סולו ושמו "מוגבל", ריקוד העוסק בבידוד אברים. היא השתמשה בהרפיה אבל לא הניחה לזרוע שלה, שמילאה תפקיד ראשי, ליפול באמת בכוח הכבידה. היו שם קטעים יפים וחלקים מתמשכים מדי.

מחול קבוצתי נאה הביאה הכוריאוגרפית יעל שני - "אדם-מה". הוא מלווה בצלילי כלי-הקשה מעניינים, בנגינת זיו איתן, ומופיעות בו ארבע רקדניות בכלי לבן אופנתיים. המחול בנוי היטב, ומסתבר שבוגרי האקדמיה על שם רובין בירושלים יודעים מה זה מבנה תנועתי.

את התוכנית השנייה, שבה ביצע עמנואל גת את הסולו היפה שלו לצלילי באך שראינו ב"גוונים במחול", וענת שמגר ביצעה סולו חדש שלה, "מונולוג", לא יכולתי לראות.

